

TEOLOGIJA SLAME: CRTICA O JEZIKU

Hrvoje Petrušić

Nietzscheova misao da je gramatika uzrok tomu da se ljudi ne uspijevaju riješiti ideje Boga teološko-detektivskom umu, začudo, izgleda potpuno točna s obzirom na uvjete koje ljudskomu razumu postavlja unaprijed dano pravilo mišljenja, govorenja, pisanja... Sudeći prema toj analogiji, i sam Bog propisuje svojevrsnu gramatiku života čija je pravila nemoguće ignorirati ako nastojimo živjeti prema Njegovoj volji. Izvan te egzistencijalne gramatike nemoguće ga je živjeti, a samim time i valjano iskusiti. Baš kao što se značenje nekog teksta mijenja time što na određeno mjesto stavljamo određene interpunkcijske znakove, odabiremo određena sintaktička rješenja, primjerice red riječi, tako se i smisao života određuje njegovim polaznim točkama, prekidima, upitnostima i naglascima koje svjedočimo vlastitom egzistencijom.

No Nietzsche govori i nešto povrh onoga što je napisao: ukoliko gramatika, usredotočena na zakonitosti funkcioniranja jezika, ustroj i ulogu pojedinih jezičnih sredstava i jedinica, kao pravilo pisanja i odraz logike – pravila mišljenja, služi afirmiranju Boga, utoliko izvan teksta ne postoji ništa osim Boga kao njegova temeljnog smisla. Odjek te Nietzscheove ideje doći će do Derridaa koji će radikalnijim promišljanjem oblikovati pojam logocentričnosti i nastojati ga osporiti. Ma o kakvu tekstu govorili, svaki zahtijeva vlastitu smislenost i značenje koje nije razgradivo na puku kontingenciju niti neprestance klizi u nedokučivu i beskonačnu lancu odlaganja prisustva samog značenja/smisla riječi. Obična razglednica, račun za struju, ljubavno pismo, oporuka, baš kao i sudski dopis... svi ti tekstovi jednako teže izvorišnom smislu koji povezuje sve naše iskaze u jedinstvo koje bismo mogli nazvati voljom za (spo)razumijevanjem ili srodnošću po težnji za smislom. Bog je najviši izraz čovjekove težnje za prisutnošću smisla. Logos koji se nastanio i uprisutnio među nama te postao Riječju u mesu, tijelu, svojoj opipljivoj materijalizaciji. Taj Ivanov proslav, držimo, kao nevidljiv, ali utemeljujući iskaz – uvjet, može stajati ispred svakog teksta, bivajući mu osnovnom pretpostavkom na kojoj se zasniva i gradi. Čin pisanja i čin čitanja nemogući su bez uvjerenja o stvarnoj prisutnosti smisla/logosa.

Ipak, moć jezika predstavlja najveću opasnost za onoga koji se bavi govorenjem/pisanjem o Bogu – teologa. Jer usred povoljne prilike da se nešto o Njemu kaže, raste i pogibeljnost tog istog izricanja. Paradoksalno, njegov nužan instrument ujedno postaje najvećom prijetnjom vrijednosti njegova poziva. On je kao kovač; prvi može poginuti od mača koji kuje i oštri. Da! Najveća prijetnja teologu nisu sudovi drugih, već njegove vlastite riječi. One ga mogu učiniti klasikom, inspirativnim duhom, ali jednako tako i preuzetnim brbljavcem, suhoparnim naklapanom, ništa govorećim učenjakom koji misao o Bogu drži pritiješnjenom između vlastita teksta i tuđih citata. Ali ni to nije najgore. On se može poslužiti riječima da bi pomoću njih izgradio sliku o Bogu u koju ni sam ne vjeruje. Takva teologija predstavlja čisti ateizam. Iluziju prisustva smisla.

Matematičar koji barata brojevima smatra da su ti idealni entiteti (apstraktni pojmovi za opis količine i mjerenje) upravo ono što on piše kao znamenke poput 3, 10, 168, 4367. Liječnik koji se bori protiv bolesti postupa u skladu s uvjerenjem da je određeni uočeni simptom stvarna manifestacija određene bolesti ili patološkog stanja u organizmu. Recimo, vrućica svjedoči o nekakvom upalnom procesu u tijelu. Kemičar zna da u epruveti s vodom ima kemijski spoj imena H_2O . Nasuprot njima teolog prestaje biti ono što jest u trenutku kad povjeruje da njegov jezik i pojmovni instrumentarij posve odgovara zbiljnosti samog Boga. Svaka je teološka definicija u svojoj pozitivnoj osnovi analogija, a u suprotnoj negacija. Ili kako bi sv. Toma rekao za svoje teološke spise: oni su samo slama spram neizrecivog osobnog iskustva o živome Bogu. Valja ih razumjeti u svjetlu njihove sličnosti ili različitosti u odnosu na Boga. Nipošto kao istinsku adekvaciju Njegova bića. Dakle teolog je znalac koji svoje znanje zasniva na aksiomu razlike između slame i Boga. Ostalo je korisna, domišljata i učena nadgradnja.

Razlika između slame i Boga ne da se prijeći teološkim ljestvama. Njih u jednom trenutku treba odbaciti te nastaviti drugim sredstvima i drukčijim putevima. Onaj najviši put, naime put srca, vodi pravo u Tajnu u kojoj sve naše nalazi svoj odgovor. Jer kada sve mine, ostade jedino vječnosti dorasla Ljubav.